

Asia: VN/10855/2024

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle sähköisestä tunnistamisesta, luottamuspalveluista ja eurooppalaisesta digitaalisesta identiteetistä annettua EU:n asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen, sähköisten luottamuspalvelujen ja eurooppalaisen digitaalisen identiteetin kansallisesta sääntelystä:

Opetushallitus pitää hallituksen esityksen ja ekosysteemikuvauksen tavoitteita kannatettavina ja ajankohtaisina. Digitaalisen identiteetin kehittäminen ja sähköisen tunnistamisen vahvistaminen tukevat julkisten palveluiden saavutettavuutta, turvallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Erityisesti koulutussektorilla luotettava ja käyttäjälähtöinen tunnistautuminen on keskeinen edellytys digitaalisten palveluiden sujuvalle käytölle.

Opetushallitus pitää hyvänä, että jatkossa yli 13-vuotiaat saisivat lompakotunnistuksen käyttöön ilman huoltajan suostumusta eivätkä olisi riippuvaisia eri pankkien tai puhelin operaattorien tunnistusvälineistä. Muutos sujuvoittaa mm. koulutukseen hakeutumisen digitaalisten palveluiden käyttöä. Lompakon valmistelussa ja toteutuksessa on varmistettava, että alaikäisten tunnistautuminen ei johda tahattomiin tietosuoja- tai käyttöoikeusongelmiin.

Opetushallitus kannattaa Digi- ja väestötietoviraston asettamista kansallisesta henkilöllisyyden linkittämisen palvelusta vastaavaksi viranomaiseksi, solmupisteeksi. Kansallisesti yhteinen keskitetty henkilöllisyyden linkittämisen palvelu, jonka Digi- ja väestötietovirasto toteuttaa, on kriittinen palvelu ulkomaalaisten eIDAS- ja lompakotunnistautujien laajemman palveluvalikoiman takaamiseksi viranomaispalvelussa.

Opetushallitus vastaa kansallisesta keskitetysti toisen asteen ja korkeakoulujen yhteishauista, joissa myös kansainväliset hakijat hakeutuvat Suomeen opiskelemaan. Nykymuotoisille eIDAS-tunnistautujille ei ole voitu tarjota täysmittaisia sähköisiä palveluita. Yhtenä syynä on ollut se, että eIDAS-tunnistautujan henkilöllisyyden tarkistaminen ja linkittäminen viranomaisen omassa

henkilörekisterissä edellyttää nykytilassa viranomaiskohtaista virkailijälähtöistä manuaaliprosessia, jossa virkailijan tulisi arvioida suhteellisen suppeiden eIDAS-kirjautujien suomi.fi-tunnistautumisessa välitettävien tietojen (etunimet, sukunimi, syntymäaika) perusteella vastaavuutta jo rekisteristä löytyviin henkilöihin ja tehdä tarvittavat identiteettien linkitykset. Uusi keskitetty identiteetinlinkityspalvelu lisää tietoturvallisuutta ja ehkäisee potentiaalisia tietosuojaloukkauksia, kun identiteettejä hallitaan ja linkitetään keskitetysti toimialakohtaisten rekisterien sijaan.

Huomiot koskien digitaalista henkilöllisyystodistusta:

Opetushallituksen pitää hyvänä, että lompakon käyttö on vapaaehtoista, ja käyttäjällä on mahdollisuus hallita omia tietojaan. Tämä tukee tietosuojan periaatteita, kuten tietojen minimointia ja rekisteröidyn oikeuksia.

Opetushallitus toteaa, että sähköisten attribuuttitodistusten hallinnointi tuo uusia mahdollisuuksia, mutta edellyttää selkeitä sääntöjä tietojen käsittelystä ja jakamisesta.

Huomiot kansallisen vahvan sähköisen tunnistamisen turvallisuutta parantavista muutoksista:

Turvallisuutta edistävät muutokset ovat kannatettavia. Opetushallitus arvioi, että esitetyt muutokset parantavat henkilötietojen suojaa. Tunnistusvälineiden joutumisen vääriin käsiin estäminen ja väärinkäytösepäilyjen selvittämisen helpottaminen ovat keskeisiä parannuksia. Tämä lisää kansalaisten luottamusta digitaalisiin palveluihin.

Huomiot koskien kansallista ekosysteemikuvausta:

Ekosysteemikuvaus korostaa tietojen itsehallittavuutta ja käyttäjän kontrollia. Opetushallitus pitää tärkeänä, että alaikäisten osalta varmistetaan riittävä suoja ja ohjaus, erityisesti tilanteissa, joissa alaikäinen jakaa tietojaan koulutuksen ulkopuolisille toimijoille. Tämä edellyttää selkeitä linjauksia ja mahdollisesti erityisratkaisuja alaikäisten lompakkokäytön hallintaan.

Erityisen kannatettavaa lompakkoon liittyvissä viranomaistodisteissa ja niiden itsehallittavuudessa ovat mahdollisuudet antaa yksilölle omat tietonsa käyttöön viranomaisen rekisteristä. Haasteena nykytilassa on ollut virastotasolla tehtävät tulkinnot mm. GDPR:n velvoitteista koskien tietojen luovutusta kolmannelle osapuolelle suostumukseen perustuen viranomaisrekisteristä, silloinkin kun tietojen luovuttaminen tuottaisi yksilölle suoraan hyötyjä, kuten esimerkiksi opiskelijastatuksen todentamiseen liittyvät tiedot tiettyjen alennusten saamiseksi. Lompakot mahdollistavat viranomaistyön keventämisen, kun tietyissä tapauksissa voidaan luopua kahdenvälisistä tiedonluovutussopimuksista sekä yksilöllisten rajapintojen tuottamisesta julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Lompakoiden kautta yksilön on jatkossa mahdollista käyttää omia tietojaan laajemmin tarpeidensa mukaan. Hyötyjen saamiseksi on annettava kansalliset yhtenäiset toimintaohjeet viranomaisille EU- ja kansallisen säädösten soveltamisen tulkinnoista ja velvollisuuksista liittyen viranomaisten tuottamiin todisteisiin suhteessa tiedon luovutuksen sääntelyyn. Viranomaisten toimintaohjeilla taataan mahdollisimman sujuva tiedon tuottaminen ja liikkuminen ekosysteemissä.

Kansallisen ekosysteemin toimeenpanossa on syytä pohtia, toteutetaanko tiettyjen toimialojen todisteiden tuotanto kansallisten sääntökirjojen pohjalta vai edetäänkö todisteiden tuottamisessa EU-tason yhteistyön kautta. Koulutuksen toimialalla on vahva kansallinen autonomia, jonka vuoksi on epäselvää, kuinka ja millaisella aikataululla työ EU-tasolla sovittujen standardoitujen todisteiden toimeenpanemiseksi tulee etenemään. Ekosysteemitasolla on tärkeää määrittää kansallisesti eri viranomaisten tuottamien todisteiden prioriteetit, millä aikataululla niitä lähdetään edistämään, ja ovatko EU:n yhteiset sääntökirjat ensisijaisia. On myös ratkaistava, lähdetäänkö tiettyjä todisteita tuottamaan kansallisten sääntökirjojen pohjalta, jos yhteiset EU-tason sääntökirjat puuttuvat ilman selkeää toteutusaikataulua.

Ekosysteemikuvauksessa todetaan, että sähköisiä todistuksia voivat laskea liikkeelle myös julkisen sektorin toimijat. Opetushallitus korostaa, että koulutuksen järjestäjillä ja korkeakouluilla tulee olla selkeät ja yhdenmukaiset mahdollisuudet ja ohjeistukset toimia sähköisten tutkinto- ja osaamistodistusten liikkeellelaskijoina. Tämä edellyttää yhteentoimivuutta valtakunnallisten tietovarantojen ja oppilaitosjärjestelmien kanssa.

Esityksessä määritellyt viranomaisvastuut ovat selkeitä. Digi- ja väestötietoviraston, Liikenne- ja viestintäviraston sekä Poliisihallituksen tulee tehdä tiivistä yhteistyötä myös koulutussektorin kanssa, jotta käyttöönotto sujuu hallitusti ja käyttäjälähtöisesti.

Nokkanen Erja
Opetushallitus - Opetushallitus/Asiakkuudet ja tieto -päätoiminto